

De Vorst

Il principe

Niccolò Machiavelli

Voorwoord

De Vorst behoort tot de meest besproken, meest verkeerd begrepen en tegelijk meest invloedrijke politieke teksten uit de westerse traditie. Sinds de publicatie in de zestiende eeuw heeft dit korte werk talloze interpretaties, morele veroordelingen en ideologische toe-eigeningen voortgebracht. Machiavelli werd vaak afgeschilderd als een cynisch denker, iemand die bedrog, wreedheid en machtsmisbruik zou rechtvaardigen. Die lezing is wijdverbreid, maar miskent de werkelijke aard en diepte van zijn gedachtegoed.

De Vorst is geen handleiding voor tirannie en evenmin een pleidooi voor immoreel bestuur. Het is in de eerste plaats een boek van politieke helderheid. Machiavelli schreef het in een periode van diepe crisis: een verdeeld Italië, verzwakt door interne conflicten en blootgesteld aan buitenlandse inmenging. Zijn analyse komt niet voort uit abstracte theorie, maar uit concrete ervaring met diplomatie, machtswisselingen en de instabiliteit van staten.

Wat Machiavelli onderscheidt van zijn voorgangers, is zijn radicale breuk met de traditionele morele benadering van de politiek. Waar eerdere denkers zich afvroegen hoe een heerser zou *moeten* handelen, onderzoekt Machiavelli hoe machthebbers in werkelijkheid *handelen* wanneer zij hun positie willen behouden. De politiek wordt bij hem een autonoom domein, met eigen wetten en dynamieken, los van morele idealen of religieuze voorschriften.

Centraal in *De Vorst* staan de begrippen *virtù* en *fortuna*. Met *virtù* bedoelt Machiavelli geen morele deugd, maar daadkracht, inzicht, flexibiliteit en het vermogen om beslissend op te treden. *Fortuna* staat voor het onvoorspelbare: toeval, omstandigheden en onverwachte wendingen. De succesvolle heerser is degene die zijn *virtù* weet te gebruiken om de grillen van de *fortuna* te beteugelen, zonder zich te laten verlammen door vaste dogma's.

Toch zou het een vergissing zijn *De Vorst* te lezen als een louter technisch machtsboek. Achter de schijnbaar kille analyse schuilt een diep politiek doel: de stabiliteit en het voortbestaan van de staat. Machiavelli vreest bovenal chaos, zwakte en afhankelijkheid. Zijn adviezen, hoe hard ze soms ook klinken, zijn gericht op het voorkomen van verval en onderwerping, niet op het verheerlijken van willekeurige wreedheid.

Juist daarom blijft *De Vorst* ook voor de moderne lezer relevant. In een wereld waarin macht zich manifesteert in politieke, economische en mediale vormen, zijn de mechanismen die Machiavelli beschrijft nog altijd herkenbaar. Beeldvorming, angst, loyaliteit, opportunisme en de kwetsbaarheid van allianties behoren nog steeds tot de kern van het publieke leven.

Machiavelli lezen betekent niet leren hoe men zonder scrupules moet regeren. Het betekent leren hoe macht functioneert wanneer men haar ontdoet van illusies. *De Vorst* nodigt uit tot nuchtere reflectie: niet om het kwaad te verheerlijken, maar om de realiteit van de macht te begrijpen en daardoor minder weerloos tegenover haar te staan.

Deze editie biedt de lezer de mogelijkheid om *De Vorst* te herontdekken, voorbij de clichés en de mythen. Niet als een duister manifest, maar als een fundamentele tekst van de politieke moderniteit — een spiegel voor machthebbers en voor iedereen die wil begrijpen hoe macht werkelijk werkt.

Inhoudsopgave

HOOFDSTUK I.....	6
HOOFDSTUK II	7
HOOFDSTUK III	8
HOOFDSTUK IV	17
HOOFDSTUK V	20
HOOFDSTUK VI.....	22
HOOFDSTUK VII.....	26
HOOFDSTUK VIII	34
HOOFDSTUK IX.....	38
HOOFDSTUK X	42
HOOFDSTUK XI.....	44
HOOFDSTUK XII.....	47
HOOFDSTUK XIII	52
HOOFDSTUK XIV	56
HOOFDSTUK XV	59
HOOFDSTUK XVI.....	61
HOOFDSTUK XVII.....	64
HOOFDSTUK XVIII	67
HOOFDSTUK XIX.....	70
HOOFDSTUK XX	80
HOOFDSTUK XXI.....	85
HOOFDSTUK XXII.....	89
HOOFDSTUK XXIII	91
HOOFDSTUK XXIV	93
HOOFDSTUK XXV.....	95
HOOFDSTUK XXVI.....	98

HOOFDSTUK I

Hoeveel soorten vorstendommen er zijn en op welke manieren men ze kan verwerven

Alle staten, alle heerschappijen die mensen ooit onderworpen zijn geweest of nog altijd onderworpen zijn, waren en zijn óf republieken óf vorstendommen.

De vorstendommen zijn óf erfelijk óf nieuw.

Erfelijke vorstendommen zijn die al lange tijd in het bezit zijn van de familie van de vorst.

De nieuwe zijn óf geheel nieuw, zoals Milaan dat was onder Francesco Sforza, óf ze vormen een aanhangsel, een toegevoegd deel aan de erfelijke landen van de vorst die ze heeft verworven; zo was het koninkrijk Napels voor de koning van Spanje.

Verder waren staten die op deze wijze werden verkregen gewoonlijk óf gewend aan een vorst óf vrij geweest. Men heeft ze veroverd met de wapens van een ander, of met eigen wapens, of door het gunstige toeval van het fortuin, of door de kracht van eigen vermogen en bekwaamheid.

HOOFDSTUK II

De erfelijke vorstendommen

Van de republieken zal ik hier niet spreken, want daarover heb ik elders uitvoerig genoeg geschreven. Ik beperk mij tot de vorstendommen. Ik neem de draad weer op van de onderscheidingen die ik zojuist heb gemaakt en onderzoek hoe vorsten zich in al die verschillende gevallen kunnen gedragen en hun macht kunnen behouden.

Welnu, in staten die erfelijk zijn en al lang gewend aan gehoorzaamheid aan het geslacht van de vorst, ligt het behoud veel gemakkelijker dan in nieuwe staten. Het is voor zo'n vorst voldoende dat hij de grenzen niet overschrijdt die zijn voorvaderen hebben gesteld en dat hij de gebeurtenissen met beleid afwacht. Zelfs wanneer hij slechts een doorsnee aanleg bezit, zal hij zijn troon weten te behouden, tenzij een onstuitbare en volstrekt onverwachte macht hem ervan verdrijft. En zelfs dán, zodra de usurpator ook maar een kleine tegenslag ondervindt, zal hij zijn rijk met gemak terugwinnen. Italië levert ons een duidelijk voorbeeld in de hertog van Ferrara. Dat hij in 1484 standhield tegen de Venetianen en in 1510 tegen paus Julius II, kwam louter doordat zijn geslacht al eeuwenlang in dat hertogdom geworteld zat.

Een erfvorst heeft inderdaad veel minder redenen en veel minder noodzaak om zijn onderdanen tegen zich in het harnas te jagen; juist daarom is hij des te meer bemind. Tenzij buitengewone gebreken hem werkelijk gehaat maken, moeten zij hem van nature toegedaan zijn. Bovendien slijt bij het verstrijken der jaren en de voortdurende duur van eenzelfde heerschappij de herinnering aan vroegere vernieuwingen weg; de oorzaken die ze ooit hebben voortgebracht vervagen. Er blijven dan geen van die aanknopingspunten over waarop een omwenteling altijd steunt om een volgende te dragen.

HOOFDSTUK III

De gemengde vorstendommen

Juist in een nieuw vorstendom doen zich alle moeilijkheden voor.

Wanneer het niet volkomen nieuw is, maar als een lid wordt toegevoegd aan een ander, zodat beide samen één lichaam vormen dat men gemengd kan noemen, dan ligt er al meteen een eerste oorzaak van onrust in de natuurlijke moeilijkheid die alle nieuwe vorstendommen eigen is: mensen verlangen ernaar van heerser te veranderen in de hoop op een beter bestaan. Die hoop drijft hen tot de wapens tegen de zittende macht. Maar daarna leert de ervaring hun dat ze zich hebben vergist en dat hun toestand alleen maar slechter is geworden. Dat is het onvermijdelijke gevolg van een andere natuurlijke noodzaak waaronder de nieuwe vorst gewoonlijk gebukt gaat: hij moet zijn onderdanen belasten, zowel door het onderhoud van zijn legers als door talloze andere lasten die een nieuwe verovering met zich meebrengt.

De positie van zo'n vorst is deze: enerzijds heeft hij tot vijanden allen wier belangen hij heeft geschaad door zich meester te maken van dat vorstendom; anderzijds kan hij de vriendschap en trouw niet behouden van hen die hem de toegang hebben vergemakkelijkt. Ofwel omdat hij niet in staat is hen zo te belonen als zij zich hadden voorgesteld, ofwel omdat het hem niet past om tegen hen die 'heroïsche middelen' in te zetten waarvoor de dankbaarheid hem weerhoudt. Want hoe sterk een vorst ook is door zijn eigen troepen, hij heeft altijd de gunst van de inwoners nodig om een land binnen te komen.

Daarom wist Lodewijk XII, koning van Frankrijk, in één ogenblik meester te worden van Milaan – en verloor het even snel. Alleen de troepen van Lodovico Sforza volstonden om het hem te ontnemen. De inwoners die hem de poorten hadden geopend, zagen hun verwachtingen beschaamd en voelden zich bedrogen in de

voordelen waarop zij hadden gerekend; zij verdroegen de ergernissen van een nieuwe heerschappij niet.

Wel is waar dat wanneer men landen herovert die zich zo hebben opstandig betoond, men ze daarna moeilijker verliest. De veroveraar maakt gebruik van die opstand om met minder omzichtigheid zijn greep te verstevigen: hij straft de schuldigen, onderzoekt de verdachten, versterkt alle zwakke plekken in zijn gebied.

Daarom volstond het de eerste keer om Milaan van Frankrijk af te nemen dat hertog Lodovico wat onrust zaaide aan de grenzen van die streek. De tweede keer moest heel de wereld zich tegen Frankrijk keren, moesten zijn legers volledig uiteengeslagen en uit Italië verdreven worden. Dat kon alleen gebeuren door de oorzaken die ik eerder heb uiteengezet. Toch verloor hij die provincie zowel de eerste als de tweede maal.

Voor de eerste verdrijving heb ik de algemene oorzaken al aangegeven; bij de tweede is het de moeite waard wat langer stil te staan en te onderzoeken welke middelen Lodewijk XII had kunnen aanwenden – en die elke andere vorst in een dergelijk geval zou kunnen gebruiken – om zich beter te handhaven in zijn nieuwe veroveringen dan de koning van Frankrijk heeft gedaan.

Welnu, staten die veroverd en gevoegd worden bij die welke al lang in handen zijn van de veroveraar, liggen óf in hetzelfde land als die laatste, óf niet; en zij hebben óf dezelfde taal, óf niet.

In het eerste geval is het gemakkelijk ze te behouden, vooral wanneer de inwoners niet gewend zijn in vrijheid te leven. Om ze veilig te bezitten volstaat het de stam van de vroegere vorst uit te roeien. Laat men hun verder hun oude gewoonten, dan zullen zij, omdat zeden en gebruiken hetzelfde zijn, spoedig rustig leven. Zo bleven Bretagne, Bourgondië, Gascogne en Normandië al eeuwenlang verenigd met Frankrijk. Zelfs al zijn er enige verschillen

in taal, de gewoonten en zeden komen genoeg overeen om die verenigde landen spoedig één geheel te laten worden. Wie ze in bezit neemt, hoeft slechts op twee dingen acht te slaan om ze te behouden: ten eerste, zoals gezegd, de uitroeiing van het oude vorstengeslacht; ten tweede, het ongewijzigd laten van wetten en belastingen. Dan smelten de oude en de nieuwe vorstendommen in korte tijd samen tot één lichaam.

Maar in het tweede geval – wanneer de veroverde staten in een ander land liggen, met een andere taal, andere zeden en andere instellingen – dan zijn de moeilijkheden zeer groot. Er is veel geluk en grote bekwaamheid voor nodig om ze te behouden. Een van de beste en doeltreffendste middelen zou zijn dat de overwinnaar zich persoonlijk in dat land vestigt: niets zou de bezitting veiliger en duurzamer maken. Dat heeft de Turk met Griekenland gedaan; zonder die beslissing had hij het, ondanks al zijn andere maatregelen, zeker nooit kunnen behouden.

Wanneer hij in het land woont, ziet de nieuwe vorst de onlusten al in hun begin en kan hij ze terstond onderdrukken. Is hij afwezig, dan verneemt hij ze pas wanneer ze al groot zijn geworden en niet meer te genezen vallen.

Bovendien weerhoudt zijn aanwezigheid de ambtenaren ervan de provincie uit te zuigen. En voor de inwoners is het een voldoening dat zij hun toevlucht zo ongeveer rechtstreeks tot de vorst zelf kunnen nemen. Zij hebben dan meer reden om hem te beminnen als zij goede en trouwe onderdanen willen zijn, of om hem te vrezen als zij kwaad in de zin hebben. Ten slotte waagt een vreemdeling veel minder gemakkelijk een aanval op zo'n staat; want zolang de vorst er zelf verblijft, is het uiterst moeilijk hem die te ontnemen.

Het volgende beste middel is kolonies te stichten op één of twee plaatsen die als sleutels van het land gelden. Zonder dat moet men er een groot aantal soldaten en voetvolk onderhouden. Kolonies kosten de vorst weinig; hij kan ze zenden en in stand houden